

3. Румянцева И. И. Психология речи и лингвопедагогическая психология. – М.: ПЕРСЭ; Логос, 2004. – 319 с.

4. Тимофеев В. П. Личность и языковая среда: учебное пособие. – Шадринск, 1971. – 121 с.

Осовіцька Т.А.

викладач,

*Відокремлений підрозділ «Костянтинівський технікум
Луганського національного аграрного університету»*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ – ЦІННІСНА СКЛАДОВА ОСОБИСТОСТІ

«Толерантність» – один із найпопулярніших термінів у сучасній вітчизняній і зарубіжній соціально-політичній, культурологічній і правознавчій літературі. Проблему формування толерантності сучасна світова психолого-педагогічна наука зараховує до одного з актуальних завдань морального виховання сучасної людини. Адже, саме духовно-моральне виховання дітей та молоді, їх підготовка до активної, творчої, соціально значущої та міжкультурної життєдіяльності є найважливішою складовою розвитку громадянського суспільства та держави в цілому.

Про багатозначність і багатоаспектність поняття «толорантність» свідчить існування у науковій літературі різних концепцій: ліберальна, природно-правова, утилітаристська [4], а в академічному словнику є навіть її математична формула [7]. Найчастіше феномен толорантності визначається як цінність громадянського суспільства, що виявляється у праві всіх індивідів бути різними, забезпеченні згоди між конфесіями, політичними, етнічними та іншими соціальними групами, повазі до різноманітності культур, цивілізацій і народів, готовності до розуміння і співпраці з людьми, що відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями і віруваннями [8].

На думку американського психолога Г. Оллпорта, толорантна поведінка характеризується такими якостями:

- гнучкість мислення та стійкість до фрустрації;
- сприйняття себе;
- визнання різноманіття світу, поглядів, життєвих принципів;
- здатність до емпатії;
- уміння взаємодіяти з будь-ким, розуміти будь-кого [2].

У слов'янських мовах (зокрема українській) «толорантність» фактично є калькою англійського слова. В англійській мові фігурують два терміни: «toleration» і «tolerance». «Toleration» (від «tolerate» – терпіти, бути терпимим, допускати, дозволяти) у найширшому розумінні являє собою поняття терпимість, терпіння, що означає примирення з існуванням чогось або когось, навіть якщо це «щось» чи цей «хтось» може стати причиною страждання, викликати осуд або відразу [1]. «Tolerance» – власне толорантність – означає не просто терпимість у значенні зовнішньої стриманості, примусової необхідності не виходити за межі пристойної поведінки в суспільстві, а свідоме прийняття цінності того розмаїття, що дарує нам навколишній світ,

визнання права і свободи іншого бути Іншим з його власними традиціями, переконаннями, стилем життя, поглядами тощо.

Терпіння, терпимість у народній педагогіці вважається одними із головних моральних якостей особистості. Ця народна мудрість відображається у прислів'ях: «За терпіння дасть Бог спасіння» (укр.), «Терпіння і труд все перетруть» (рос.), «Терпи козак – отаманом будеш» (укр.), «Нетерпимі часто платять дорого за те, що терплячим дістається безкоштовно» (фр.) і тому подібні. Складені вони у різні часи, різними народностями, але всі закликають до згоди, терпіння і злагоди.

Однак, досвідчені фахівці наголошують, що поняття «толерантність» не треба вживати як синонім поняття «терпіння». Нерідко подібне трактування можна зустріти у політичній публіцистиці. Тим самим виявляється нерозуміння сутності толерантності як світоглядної і морально-правової якості індивіда. Безліч значень слова «терпіти» у словниках В. Даля і С. Ожегова вказує на відмінність між «толерантністю» і «терпінням» як різними поняттями. Терпіння є якістю, що відображає лише один з аспектів толерантності, їх не можна вважати тотожними поняттями. Будь-яке толерантне ставлення як визнання індивідом, соціальною групою права іншого на власне переконання, інтереси припускає терпимість і терпіння, але не всяке терпіння означає толерантність. Наприклад, такі психо-фізіологічні стани, коли людина відчуває (терпить) біль, страждання, гіркоту не мають відношення до толерантності як поведінкової диспозиції або чесноти.

З погляду на вищевикладене, зміст терміну «толерантність» стає очевидним: ставлюся толерантно – сам так робити не буду, але визнаю право інших чинити так, як серед них заведено [6], розумію їхнє бажання дотримуватися своїх традицій, культури і т.п.

Наскільки це важливо для мирного співіснування в сучасному суспільстві, відомо всім. Жодне суспільство не є й не може бути однорідним, тому що кожне суспільство складається з людей, різних не тільки з погляду їхнього етнічного походження, віросповідання, політичних поглядів, але і з погляду віку, статі, інтересів, виховання, матеріального становища тощо. Сьогодні толерантність людей стала найважливішою умовою миру і злагоди в сім'ї, колективі та суспільстві. Адже соціальні взаємовідносини постійно змінюються, породжуючи то гармонію, то перевагу. У різних людей – різні погляди на життя, працю, кохання тощо.

А для того, щоб досягти успіху у власному житті, не витратити сил на конфлікти, «побутові війни», кожному доцільно сформулювати у собі толерантність як рису характеру. Орієнтиром на перспективу мають стати слова культуролога Ю. Лотмана: «У нас немає культури цінувати іншу людину, ми всі хочемо, щоб вона була такою, як я, щоб з нею було легко розмовляти. Чим більше люди поважають різницю між собою та іншими, тим більше вони суспільні, оскільки суспільство – це не набір солдатів, а оркестр, де кожний інструмент грає свою мелодію. Якби ми всі були однаковими, навіть виконаними за найкращими рецептами, ми б просто не вижили: суспільство тримається на відмінностях між людьми. Треба забезпечити людині право бути іншою» [5].

У своїх роздумах американський психолог А. Маслоу доходить висновку, що «кращий спосіб розуміння буття іншої людини, або принаймні спосіб,

необхідний для формулювання деяких припущень, полягає в тому, щоб опинитися в її світогляді і стати здатним побачити світ її очима» [3].

Будучи демократичною цінністю й маючи соціальне коріння, толерантність формується поступово, день за днем. Це складний, тривалий процес, що проходить такі стадії [9]:

1. Загальна поінформованість щодо того, з ким устанавлюються відносини (особистість або група).

2. Формування позитивного уявлення про цю особистість/ групу.

3. Спілкування шляхом обміну думками з виявленням подібностей і відмінностей.

4. Домовленість про взаємоповагу до відмінностей та ідентичності (етнічної, соціокультурної, індивідуальної, статевої), визначення принципів та умов спілкування, співробітництва і співіснування, виявлення подібностей і розходжень.

5. Формування ефективних відносин: перехід від етапу пасивності, від простого співіснування до етапу активності, спільної участі, кооперації, взаємодії.

Отже, сьогодні виховання у душі толерантності слід розглядати як невідкладне найважливіше завдання. Якість будь-якого суспільства залежить від здатності людей співіснувати одне з одним, від того, чи сприймають вони одне одного, чи поважають і підтримують, чи навчаються одне від одного, чи об'єднують свої зусилля в ім'я загального добра, для постійного поліпшення свого матеріального й духовного життя.

Для виховання культури толерантності необхідно скоординувати зусилля різних соціальних інститутів: сім'ї, громадських (у тому числі міжнародних) організацій, ЗМІ, органів державної влади, інститутів правотворчості. Зі всіх соціальних інститутів особливу роль відіграє інститут освіти. Молодим людям треба доносити думку про те, що сама толерантність вже передбачає наявність деяких вищих етичних орієнтирів і цінностей, що й втримують її в «силовому полі» справжньої людяності.

Список використаних джерел:

1. Ассертивність, терпимість, толерантність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

2. Габермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий [Електронний ресурс] / Ю. Габермас. – Режим доступу: <http://www.isras.ru/files/File/Socis/1-6-2006/habermas.pdf>

3. Декларация принципов толерантности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tolerance.ru/declar.html>

4. Ильинская С. Г. Толерантность как принцип политического действия: история, теория, практика / С. Г. Ильинская. – М.: Праксис, 2007. – 288 с.

5. Олпорт Г. Личность в психологии / Г. Олпорт. – М.: Ювента, 1998. – 243 с.

6. Ситаров В. А. Проблема ненасилия в религиозных, философско-педагогических концепциях / В. А. Ситаров // Педагогіка толерантності. – 1998. – № 3–4. – С. 35.

7. Толерантность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://matematik-dictionary.info>

8. Tolerance.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tolerance.ru/p-main.shtml>

9. Мижа В. Виховання толерантності [Електронний ресурс] / В. Мижа. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol>